

נשים (וגברים) בספרות חז"ל

שיעור ב.א./סמס. א', תשע"ה

פרופ' דינה שטיין, החוג לספרות עברית והשוואתית

הקורס יעסוק במגוון דימויים של נשים, והתייחסויות לנשים, בספרות חז"ל (בעיקר באגדה). חלקו הראשון של הקורס יתמקד במסורות מדרשיות על דמויות מקראיות (חוה, רחל, סרח בת-אשר, מלכת שבא) ובטקסטים שבמרכזם נשים מסוימות מתקופת חז"ל (ברוריה, חרותא). חלקו השני של הקורס יבחן את מקומן של הנשים בספרות חז"ל בהקשרים תמאטיים כגון: נשים ומניות, נשים וכישוף, נשים וידע לשוני ולמדני.

הקורס יעמיד במרכזו כמה שאלות שייבחנו לאור הטקסטים והמחקרים הביבליוגרפיים שיידונו: מהן הנורמות המגדריות המשתקפות מבעד לטקסטים הללו? האם ניתן להקיש מהם על מצבן של הנשים במציאות של חז"ל? כיצד מתקשרות הבניות של הנשים להבניה של ידע, סמכות וחלוקות מוסדיות בתקופת חז"ל? בניסוח כללי: כיצד משמשות נשים בטקסטים שיידונו בשיח הזהות היהודית בשלהי העת העתיקה?

דיון בנשים ומחקר פמיניסטי של הטקסטים הקנוניים עומדים במרכז ההתעניינות המחודשת ב'ארון הספרים היהודי'. הקורס יבקש אפוא גם לברר את שאלת היחס שבין המחקרים השונים, על נקודות המוצא והעמדות האידיאולוגיות וה'חוויות' המונחות בבסיסם.

חובות הקורס: נוכחות קבועה בשיעורים, הכנה שוטפת של פריטי הקריאה הנדרשים לכל שיעור, בחינה מסכמת.

יש להביא לכל שיעור את הביבליוגרפיה הנדרשת (בעותק קשיח, או על מחשב) וכן, תנ"ך מלא.

נשים מקראיות בגילומן המדרשי

* חוה:

- ד' בויארין, 'מיתוסים על מוצא האישה ושיח על יחסי-מין במסגרת הנישואין', הבשר שברוח: שיח המיניות בתלמוד הבבלי, תרגם ע' אופיר, תל אביב 1999, (הערות עמ' 255-262)

- ענבר רווה, בפני עצמן: קריאות פמיניסטיות בספרות חז"ל, תל אביב 2012, עמ' 177-189 (הערות עמ' 214-215)

* רחל:

- ג' חזן-רוקם, 'ההקשר החברתי של סיפורי העם במדרש האגדה: הכוח הנשי של הקינה, הסיפור - והאהבה', רקמת חיים: היצירה העממית בספרות חז"ל, תל אביב 1996, עמ' 121-140 (הערות עמ' 242-247)

- א' פרדס, הבריה לפי חוה, תל אביב 1996, פרק 4, עמ' 51-62 (הערות עמ' 125-126)

* מלכת שבא

- ד' שטיין, 'מלכת שבא מול שלמה – חידות ופרשנות במדרש משלי א', מחקרי ירושלים בספרות עברית טו (תשנ"ג), עמ' 7-35

נשות חכמים, נשים חכמות

- ד' בויארין, 'דיאכרוניה מול סינכרוניה: "מעשה דברוריא"', מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי יא-יב (תש"ן), עמ' 7-17

* סרט: ברוריא

- ש' נאה, 'חרותא', סוגיות במחקר התלמוד: יום עיון לציון חמש שנים לפטירתו של אפרים א' אורבך – כ"א בכסלו תשנ"ז (תשס"א), עמ' 10-27

משפחה ובית המדרש

- ד' בויארין, 'הנזיר הנשוי: האגדה הבבלית כעדות לתמורות בהלכה הבבלית', בתוך: אשנב לחייהן של נשים בחברות יהודיות, עורכת: י' עצמון, ירושלים תשנ"ה, עמ' 77-93.

- ש' ולר, 'מלחמה ושלוש בבית על פי ספרות חז"ל', שלום ומלחמה בתרבות היהודית, עורך: א' בר-לבב, ירושלים תשס"ו, עמ' 11-33

- ע' חברוני, 'גיבורים מבבל, נשים מארץ ישראל', תכלת 29 (תשס"ח), עמ' 89-104

כישוף

- ט' אילן, 'ציד מכשפות באשקלון', אשקלון – עיר לחוף ימים, עורכים: א' ששון, ז' ספראי, נ' שגיב, תל אביב תשס"א, עמ' 135-146

- י' לוינסון, 'גבולות ומכשפות: סיפורי עימות בין רבנים למכשפים בספרות חז"ל', תרביץ עה, חוברות ג-ד (תשס"ו), עמ' 11-44

שפה, ידע

- ד' שטיין, מימרה, מגיה, מיתוס: פרקי דרבי אליעזר לאור מחקר הספרות העממית, ירושלים תשס"ה, עמ' 207-225

- הנ"ל, 'מה שראתה שפחה: הרהורי חז"ל על שפה וזהות', מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי (תשס"ז), עמ' 242-264

- ש' ולר, 'נשים וידע' בתוך, נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, תל אביב תשס"א, עמ' 150-187 (הערות עמ' 208-211)

- Fonrobert, Charlotte E *Menstrual Purity: Rabbinic and Christian Reconstructions of Biblical Gender*. Stanford: Stanford University Press, 2000, pp. 128-159

מיניות, מגדר, מרחב

- ר' וייס, 'מים מרים ואישה מעורערת', מתחייבת בנפשי: קריאות מחויבות בתלמוד, תל אביב 2006, עמ' 83-124 (הערות עמ' 254-255)

- י' רוזן-צבי, הטקס שלא היה: מקדש, מדרש ומגדר במסכת סוטה, ירושלים תשס"ח, עמ' 181-225

- מ' בלברג, "בין הטרוטופיה לאוטופיה: קריאה בשני סיפורי מסע אל זונות ובחזרה", מחקרי ירושלים בספרות עברית כב, ספרות ומרד (תשס"ח), עמ' 191-213

- ד' בויארין, 'הרהורים על בתולות ומגדר: בין חז"ל לאבות הכנסיה', היסטוריה 3 (תשנ"ט), עמ' 5-31

- Baker, Cynthia M. *Rebuilding the House of Israel: Architectures of Gender in Jewish Antiquity*. Stanford: Stanford University Press, 2002, pp. 77-112.

נשים וחוק

מ' בלברג, "פקחות שבהן היו אומרות...": כאב ומגדר בחיובי הצער בתלמוד', בתוך: א' מיטל וש' סתיו (עורכות), כאב בשר ודם, באר שבע 2013, עמ' 101-125.